

Motion till riksdagen 2005/06:Kr346

av **Agneta Lundberg och Hans Stenberg (s)**

SVAR – Riksarkivet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om SVAR – Riksarkivet.

Motivering

SVAR sysselsätter ca 230 personer runtom i landet. I Västernorrland återfinns 93 av dessa fördelat på 71 anställda och ca 22 sysselsatta inom ramen för aktivitetsgarantin. Av personalen har ca 60 % någon form av arbetshandikapp. På grund av försvagad finansiering har det varit nödvändigt att avveckla en verksamhetsort och minska antalet anställda under det senaste året.

Resterande ca 140 personer sysselsätts vid 14 registreringsenheter runtom i landet. Arbetet som utförs vid dessa enheter är i huvudsak registrering av folkräkning för åren 1870, 1880, 1890 och 1900 samt s.k. sockenkataloger med by- och gårdsregister för att underlätta forskningen i kyrkboksmaterialet.

Huvudmannaskapet för dessa enheter varierar men är i de flesta fall en kommunal angelägenhet där SVAR ansvarar för support och arbetsuppgifter. När det gäller personalen handlar det om tidigare långtidssjukskrivna, långtidsarbetslösa äldre människor ofta med någon form av arbetshandikapp som har små möjligheter att finna ett annat jobb. Genom SVAR har man fått meningsfulla och utvecklande arbetsuppgifter och en social gemenskap som ett arbete och en arbetsplats innebär. Denna verksamhet har bedrivits i drygt 10 år och varit lyckad såväl sysselsättningspolitiskt som kulturpolitiskt. Behovet av sökregister för att öka tillgängligheten till arkivmaterial kan inte överskattas.

Fel! Okänt namn på

Allas rätt till information ur arkiven

SVAR tillgängliggör arkivinformation på medier som gör att alla medborgare får åtkomst till den på bostadsorten, detta genom mikrokort och i dag kompletterat med digitala medier. Att hantera dessa digitala medier kräver personal med högre kompetens än vad SVAR tidigare efterfrågat. Tidigare kunde den kunskap som personer i sysselsättningsskapande åtgärder innehade vara tillräcklig.

SVAR tillkom som en regional arbetsmarknadspolitisk åtgärd och gav meningsfullt och utvecklande arbete till lokalt bunden och arbetshandikappad arbetskraft. Arbetsmarknadspolitiken har genomgått förändringar och ger i dag i stort sett inget tillskott till SVAR i antal tillfälligt sysselsatta personer. För att driva verksamhet vidare har SVAR i dag till största delen fast anställd personal och en liten del anvisad personal från arbetsförmedlingen. Detta kräver att intäkterna från uthyrning och försäljning överstiger utgifterna. Det är alltså kunderna/forskarna som saknar närhet till arkiven som i praktiken betalar för tillgängliggörandet.

Digitalisering av arkiven

SVAR står inför stora förändringar de närmaste åren. Verksamheten skall utvecklas från produktion och distribution av mikrokort/mikrofilm till att kompletteras med skanning och distribution av digitala bilder över Internet. Rekryteringen av medarbetare måste ske med krav på den kompetens som IT-utvecklingen och digitaliseringen av arkiven ställer.

Utveckling för ”digitalisering” har bedrivits i projekt delfinansierade av EU:s strukturfonder. Teknik och kompetens har etablerats för storskalig skanning av arkivmaterial samt tillgängliggörande över Internet. SVAR:s Digitala Forskarsalar på Internet ligger helt i linje med den satsning som nu genomförs på 24-timmarsmyndigheten. När EU-projekten avslutades under 2004 försämrades finansieringen, och den egna finansiella möjligheten att fullfölja denna omställning är mycket begränsad. I regleringsbrevet för 2005 för Riksarkivet beslutades att överföra SVAR till en avgiftsfinansierad verksamhet, vilket gör att SVAR räknar med att det ackumulerade underskottet kommer att öka under kommande tre åren för att fullfölja den påbörjade teknik- och kompetensomställningen. SVAR har mycket stora möjligheter att erbjuda nya arbetstillfällen inom den nya tekniken, under förutsättning att de ekonomiska möjligheterna erbjuds.

Inte enbart fördelar med digitalisering

Den nu pågående digitaliseringen av arkivinformation innebär inte bara ökad tillgång till arkivmaterial utan i vissa fall riskerar tillgången att försämrans på grund av datalagstiftningen och personuppgiftslagen (PUL).

I dag kan kunder/forskare som utnyttjar SVAR:s distributionssystem köpa eller hyra mikrofilm/mikrokort ur folkbokföringen med en 70-årsgräns. Yngre material kan inte tillgängliggöras enligt sekretesslagen och den särskilda sekretesslagen som gäller för folkbokföringsmaterialet.

En allt ökande digitalisering har fått till följd att det inte längre produceras mikrofilm/mikrokort i någon betydande omfattning. Ett exempel på detta är MCK i Fränsta där man har ett statligt uppdrag att överföra kyrkböckerna på modernt medium. I stället för att som tidigare mikrofilma och producera mikrokort skannar man nu och skapar digitala bilder av kyrkböckerna. Då tror man kanske vid en första tanke att tillgängliggörande och spridningen av materialet underlättas, men så är inte fallet.

När nu SVAR skall tillgängliggöra de digitala bilderna via Internet förhindrar PUL spridningen av uppgifter om levande personer. I praktiken betyder det att samma information som finns på mikrofilm/mikrokort som tillgängliggörs med en 70-årsgräns drabbas av en 100-årsgräns vid distribution över Internet. Eftersom det inte produceras några mikrokort längre förstår var och en att SVAR inte längre kan förse lokala forskarcentrum eller institutioner, t.ex. bibliotek, med material. Det betyder kraftigt försämrade villkor för de användare, enskilda forskare, släktforskarcentrum och andra institutioner som i dag utnyttjar distributionssystemet.

En offentlig handling kan på grund av PUL inte tillgängliggöras på Internet. Digitaliseringen får i detta fall en rak motsats mot den förväntade. I stället för ökad tillgänglighet begränsas tillgången. Användarna måste nu besöka arkivets forskarsalar för att där gratis få tillgång till materialet i stället för att använda SVAR:s distributionssystem. Förutom en försämrad tillgång till materialet kommer också SVAR att förlora intäkter då man inte längre kan tillgängliggöra det tillkommande materialet mellan 70 och 100 år. Dessa försämringar i service ligger inte vare sig i användarnas eller statens intresse.

En ny författningsreglering behövs

Frågan om digitalisering och tillgängliggörande av folkbokföringsuppgifterna har utretts av regeringen. Utredningen om behandling av folkbokföringsuppgifter hos arkivmyndigheterna (Ku 2003:03) har lämnat sitt betänkande Folkbokföringsuppgifter hos arkivmyndigheterna – Integritet – Effektivitet – Tillgänglighet (SOU 2004:106). Där föreslås en ny författningsreglering som skulle göra det möjligt för arkivmyndigheterna att ge direktaccess till de digitala bilderna av folkbokföringen ned till den 70-åriga sekretessgränsen. Utredningens förslag har varit ute på remiss och fått positiv respons. Det gäller

Fel! Okänt namn på

nu att snarast sätta förslaget i kraft för att SVAR skall kunna tillgängliggöra ytterligare material som delvis redan är digitaliserat.

Registreringsverksamheterna

Registreringsverksamheten har bedrivits ca 10 år och varit lyckad såväl sysselsättningspolitiskt som kulturpolitiskt. Behovet av sökregister för att öka tillgängligheten till arkivmaterial kan inte överskattas. Det gäller även i högsta grad för det digitaliserade bilderna av arkivmaterial.

Till skillnad från Kulturarvs-IT som efter en 3-årig försöksverksamhet får verksamheten permanentad samt anslag på 13 miljoner har SVAR bedrivit registreringsverksamheten under 10 års tid utan fasta anslag.

En framgångsrik satsning riskerar att raseras

Satsningen på SVAR (inklusive MKC i Fränsta) har varit framgångsrik. Det som för 20 år startade som ett arbetsmarknadspolitiskt projekt för att ge meningsfull och utvecklande sysselsättning till lokalt bunden och arbetshandikappad arbetskraft, har skapat drygt 160 arbetstillfällen på 5 orter i Västernorrlands län. Dessutom sysselsätts ca 165 personer med meningsfulla arbetsuppgifter på 18 orter i landet med hög arbetslöshet.

Denna positiva verksamhet går med underskott, och det är ohållbart i längden. Det är angeläget att det tas ett helhetsgrepp om SVAR:s verksamhet och därmed får till stånd en positiv och stabil utveckling.

Stockholm den 30 september 2005

Agneta Lundberg (s)

Hans Stenberg (s)